

Kritiek, Commentaar en Beschouwing

P. Roest

Vakdidactiek een onderwijskundige subdiscipline

Vakdidactiek een onderwijskundige subdiscipline?

In zijn soms wat uitdagende artikel "De moedertaaldidactiek als wetenschappelijk bedrijf; haar werkterrein en haar disciplinair karakter" (Spiegel 3, 1985, nr.2) komt Ten Brinke tot enige voorlopige conclusies (hij spreekt wat bescheidener van algemene consequenties) ten aanzien van de positie van de moedertaaldidactiek tussen de wetenschappelijke disciplines. Ik veroorloof mij enig commentaar en betrek daarbij ook de ene praktische consequentie die hij signaleert. Moedertaaldidactiek is volgens Ten Brinke qua geverge de veelzijdigheid een niet buitengewone wetenschap. Ik laat nu maar in het midden wat bedoeld kan zijn met niet buitengewoon en besteed vooral aandacht aan de veelzijdigheid. Omdat het onmogelijk is vakdidactiek te studeren zonder zich actief bezig te houden met de discipline achter het schoolvak (moederdiscipline) en met de onderwijskunde, in het bijzonder met de algemene didactiek, stel ik mij aan de zijde van hen die van oordeel zijn dat de beoefening van welke vakdidactiek dan ook wel degelijk veelzijdigheid vraagt. Het wetenschapsgebied der vakdidactiek ligt inderdaad tussen traditionele wetenschapsgebieden, zoals die in het universitaire onderwijs onderscheiden worden, in. Bij wijze van voorbeeld wijs ik op de moedertaaldidactiek die immers niet kan buiten de Neerlandistiek en de onderwijskunde. Beide hebben zich reeds ontwikkeld en ontmoeten elkaar op een nog nauwelijks erkend wetenschapsgebied, de moedertaaldidactiek. Het is daarom terecht dat men de vakdidactieken een interdisciplinair karakter toekent. Een interdiscipline ontstaat immers niet alleen op basis van contact en samenwerking tussen de beoefenaars van de verschillende oudere disciplines, maar ook, en zeker in het geval van de vakdidactieken, vanuit de behoeften die voortkomen uit de praktijk, i.c. van onderwijs en opleiding. Om bij te kunnen dragen aan de zich ontwikkelende wetenschapsgebieden binnen het totaal van het hoger onderwijs, heeft men een tweezijdige

deskundigheid nodig. In simpele praktijkwoorden: het gaat om het wat en het hoe van het onderwijs. Wie alleen wiskunde gestudeerd heeft, mist de tweede component: de didactiek. Wie voorrang geeft aan de formele functie van het onderwijs, verwaarloost ten ongerieve van zijn leerlingen de vakinhoud, i.c. de wiskunde. Deze problematiek laat zich m.i. niet of nauwelijks vergelijken met het schrijven van een scriptie waarvoor men zich moet verdiepen in de zeventiende-eeuwse tuinarchitectuur. Bij de vakdidactieken gaat het erom dat leraren, opgeleid en voorgegaan door vakdidactici, op basis van hun dubbele opleiding kritisch en creatief omgaan met de leerstof en haar didactisch vormgeving. Dat geldt mutatis mutandis ook voor het vakdidactisch onderzoek. Hoewel ik niet zo bijster gelukkig ben met de door Ten Brinke gebruikte adjectieven *passief* en *actief* bij beoefenen, neem ik ze in deze korte reactie toch maar over. Idealiter gesproken kan men geen verantwoord vakdidactisch onderzoek verrichten, als men niet thuis is in de moederdiscipline en in de onderwijskunde. Daarbij is het afhankelijk van de inhoud en de aard van het onderzoek welke en hoeveel disciplinaire deskundigheid wordt vereist. Wie promovendi heeft begeleid, weet maar al te goed hoe moeilijk het is de boven- en de ondergrens te bepalen en bij het onderwerp een juiste keuze te doen ten aanzien van andere wetenschappers en referenten. Het is waar dat verantwoord moedertaaldidactisch onderzoek teamwork van onderzoekers vooronderstelt. Maar ook deze bewering heeft grenzen en een daarvan is in elk geval de identiteit van de vakdidactiek en dus van de vakdidacticus.

Hoe het komt dat de moedertaaldidactiek nog maar een brokkelige en onaffe indruk maakt? Het antwoord is in zijn simpelheid pijnlijk: omdat de vakdidactieken in de officiële wetenschapsbeoefening jarenlang verwaarloosd zijn; omdat er in Nederland niet of ternauwernood hoogleraren in een vakdidactiek zijn die zelf de interdisciplinaire weg zijn gegaan; omdat men jarenlang gemeend heeft te kunnen volstaan met een scheutje didaxis in de vaste spijs van de echte wetenschappelijke opleiding; omdat er ook onder de wetenschappers een onwetenschappelijk *dédain* heeft bestaan voor dat leraarsgedoe; omdat we nog maar nauwelijks toe zijn aan een nauwkeurige beschrijving van het vakdidactisch wetenschapsgebied. Wie levert daaraan een bijdrage, daarmee de lijn voortzettend of ombuigend welke Hooymayers en ik destijds op een studiedag in Utrecht, op het A.T.E.E.-congres in Oldenburg, en in enige tijdschriftartikelen hebben betrokken?

Het moet mij van het hart: collega Ten Brinke treft met zijn knuppel in het wetenschapstheoretisch en wetenschapsorganisatorisch hoenderhok alleen hen die in een overgangstijd een moedige en eerlijke poging ondernemen om de vakdidactieken verder te helpen. Onderwijskundig hebben zij vaak moeten steunen op aanvullend onderwijs en zelfstudie; misschien

zijn ze daarbij weleens te veel naar de onderwijskunde en ook nog naar andere disciplines overgehield. Maar zij hebben terreinen verkend en grondslagen gelegd. Ze hebben ook belangrijke vragen gesteld. Het is waar - en juist de gekritiseerde onderzoekers zullen dat beamen - er valt nog heel wat te doen, o.m. ten dienste van het onderwijs in de Nederlandse taal. Samen, maar ook individueel. Daarin zit het risico dat een vakdidacticus zijn tanden stuk bijt op de oplossing van het interdisciplinaire probleem van "zijn" vakdidactiek en later wordt gediskwalificeerd vanwege zijn gebrekkig inzicht in het verschil tussen inter-, sub- en hulpdisciplines.

Wijze Bonset (1944) studeerde Nederlands Taal- en Letterkunde aan de Universiteit van Utrecht en is thans werkzaam als vakdidacticus Nederlands aan de Rijksuniversiteit Leiden. Adres: Oude Over 78, 3432 XE Leiden aan de Vecht (privé).

Marion ten Brinke (1938) was leraar Nederlands, werd vakdidacticus Nederlands aan de R.U.V. en taaldidactische hoogleraar in de algemene didactiek ten behoeve van het voortgezet onderwijs aan de R.U.V., en Bijzonder Hoogleraar in de Theorie van de Moedertaaldidactiek aan de K.U.M. Adres: Spoorwaa 40, 3781 PC Bilthoven (privé).

Frans Deede (1941). Na studie Germanische Filologie aan KU Leuven. Later middelbaar, technisch onderwijs, en leraar Nederlands middelbare normalschool (1963-69). Vanaf 1969 wetensch. medewerker UFSIA. Promoveerde in 1974 aan de UFA met een proefschrift over 'gekleefde zinnen' (syntax, grammatica). Is als hoogleraar verbonden aan de Universiteit Antwerpen, UFSIA voor Nederlandse Toegepaste Taalkunde, en UFA voor vakdidactiek Nederlands. Sedert 1985 voorzitter van het Dept. Didactiek en Kritiek (UFA). Publiceerde samen met J. Jaspersma en R. Jager het handboek 'Leven leven in taal. Een moedertaaldidactiek.' Adres: UFSIA, Prinsstraat 13, B-2000 Antwerpen. Tel. 03-212 33 23. UFA, Universiteitsplein 1, B-2610 Wilrijk. Tel. 03-628 23 23.

Peter Dekkers is leraar taaldidactiek aan de Constat FASO te Utrecht. Hij werkte tijdelijk mee aan de opzet van een model-onderwijsplan voor de nieuw opgerichte leeraren in het basisonderwijs, de FASO. In vaktijdschriften publiceerde hij over allerlei aspecten van taaldidactiek.

Stenard van Gengen is leraar op een basisschool in de Bijlmermeer en studeert pedagogisch/onderwijskunde aan de UvA. Hij werkte mee aan een aantal themanummers van het blad Meer met betrekking tot taaldidactiek voor de en vo.

